

Riigikogu otsuse “Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele töötada välja kiirkorras e-hääletamise peatamine” seletuskiri

ODIHR (OSCE Demokraatlike Institutsioonide ja Inimõiguste Büroo) 2025. aasta õiguslik hinnang Eesti e-hääletamise kohta annab põhjaliku ja kriitilise analüüsi meie internetipõhise valimissüsteemi kohta. Raportis tunnustatakse edusamme, kuid osutatakse ka tõsistele puudustele, mis ohustavad süsteemi usaldusväärsust, läbipaistvust ja valijate usaldust.

Valimised peavad olema vabad, üldised, ühetaolised ja otsesed. Hääletamine on salajane. Igal valijal on üks hääl. Kõik need tingimused peavad kehtima ka digikeskkonnas, kuid tänane seadus ei sätesta seda piisavalt täpselt, kuidas neid internetihääletuse kontekstis rakendatakse. Samuti puuduvad selged ja läbipaistvad kriteeriumid selle kohta, millistel juhtudel tohib Vabariigi Valimiskomisjon peatada, katkestada või tühistada e-hääletus.

Kriitikat on saanud hääletussalajasuse ja aususe tagatiste ebapiisavus. Erilist muret tekitavad olukorrad, kus inimesed hääletavad gruppides, näiteks hooldekodudes, kus ei ole võimalik tagada individuaalset ja privaatselt tehtud valikut. Samuti ei nõua seadus valijalt kinnitust, et ta hääletas vabatahtlikult ja privaatselt, ega sisalda juhiseid selle olulisuse kohta. Puudub ka selge auditeerimiskohustus valimiste järel, mis võimaldaks kontrollida võimalikke rikkumisi hääletamissalajasuse osas.

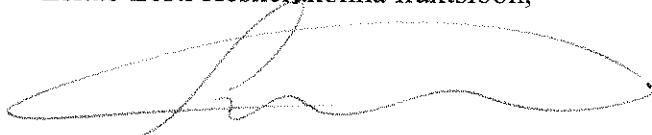
Samuti on probleemiks piiratud läbipaistvus ja avalik järelevalve. Seadus ei täpsusta piisavalt, millisel viisil ja ulatuses saavad sõltumatud vaatlejad internetihääletuse protsessi jälgida. Samuti on avalik arutelu olnud puudulik – põhiseaduslike valimispõhimõtete tõlgendamine digitaalses kontekstis pole olnud piisavalt laiapõhjaline.

Tehnilise ja küberturvalisuse osas on endiselt probleeme. Seadus ei sätesta piisavalt ajakohaseid turvanõudeid ega selgita, kuidas tuleb tagada süsteemi kontrollitavus nii individuaalsel kui ka üldisel tasandil. Samuti puudub selge määratlus, kuidas tagada hääletuse sunni- ja pettusekindlus.

Oleme pikemat aega juhtinud antud puudustele tähelepanu ja leiame, et e-hääletamine ei ole piisavalt turvaline. Seda kinnitab ka värskelt avaldatud ODIHR-i raport. Seega leiame, et kuni antud raportis väljatoodud puudused ei ole kõrvaldatud, tuleb Eesti Vabariigis e-hääletamine peatada.

Esitab Eesti Keskerakonna fraktsioon,

18. juuni 2025

Lauri Laats
Eesti Keskerakonna fraktsiooni esimees